

СЛАВА Й ЖАЛОБА

А потім приходять слава, Нобелівська премія й решта... а ми з П'єром втрачаємо спокій. У 1903 нам разом з Бекерелем присуджують Нобелівську премію з фізики. Але ми такі стомлені тривалими дослідженнями, що не маємо сил, аби поїхати на церемонію вручення в Стокгольм.

— Ви туди їдете лише в червні 1905-го, і батько виступає з такою чудовою промовою. «Можна уявити, що в руках злочинців радій буде дуже небезпечний... отже, ми ставимо собі питання: чи справді для людства є перевага в тому, що воно відкриває таємниці природи, чи людство є достатньо зріле, щоб використовувати їх собі на користь, чи це все є для нього шкідливим... Я — серед тих, хто вважає, що з нових відкриттів людство зможе здобути собі більше добра, ніж зла.»

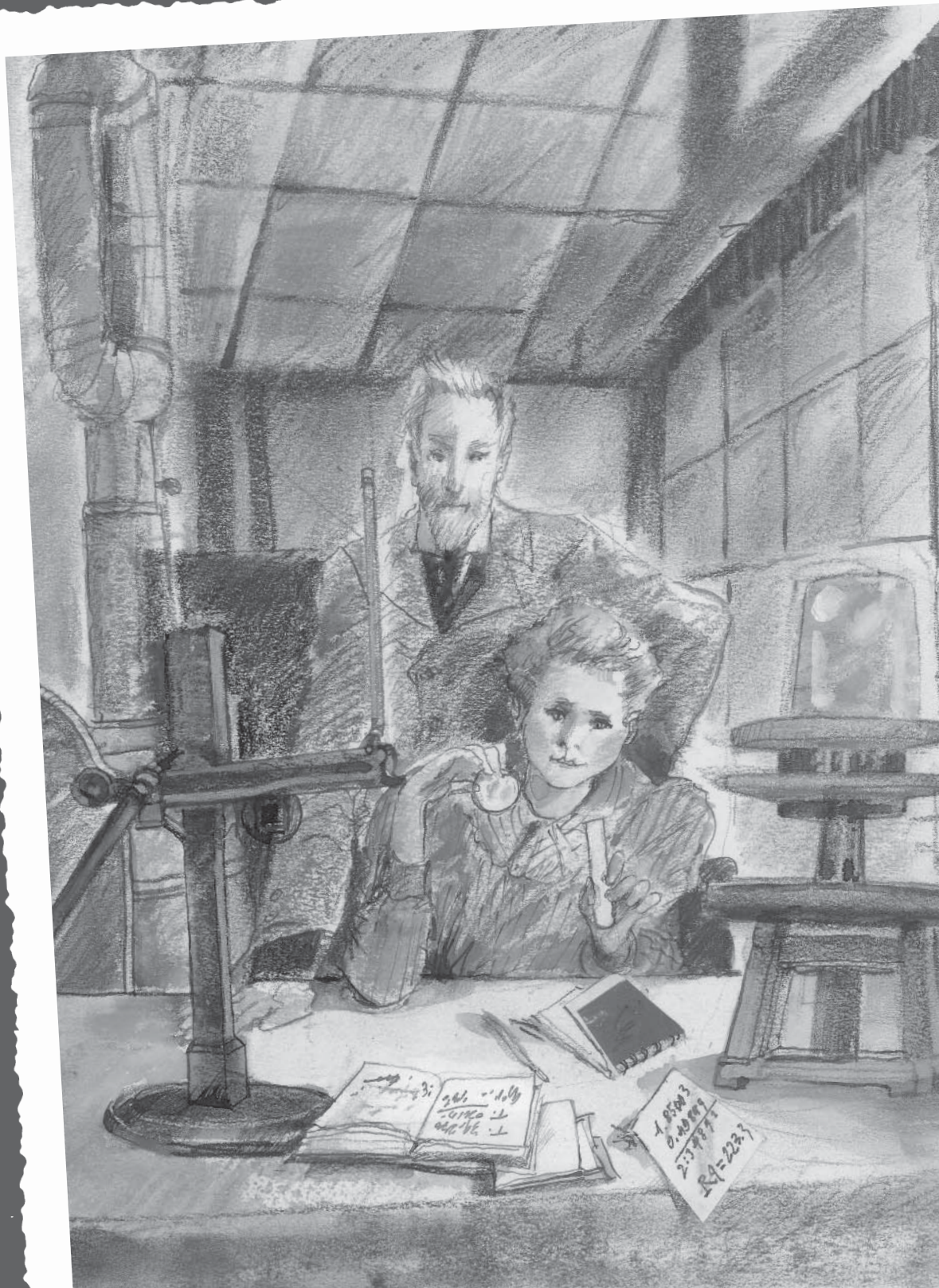
— Так, я чудово пам'ятаю цю промову. П'єр має на увазі радій, але те саме можна сказати про всі відкриття...

— ... які ми маємо навчитись використовувати на благо людства. Не завжди виходить так. Безсовісні люди заволодівають найкращими досягненнями науки й перетворюють їх у пекельні машинки. За допомогою радіоактивності можна лікувати багато хвороб, але цілком можливо, що в майбутньому її використовуватимуть і як зброю.

— В ті роки ми дізнаємось, як радій може діяти на організм. Його починають використовувати для лікування ракових пухлин; здається, він може звільнити людей від стількох страждань. Твій батько ставить досліди на собі. Зараз це було б немислимо. Але тоді всі ризикували особисто, надто не замислюючись над цим.

Нобелівська премія Бекерелю, П'єру та Марії Кюрі їй присуджують 1903 року за відкриття радіоактивності.

П'єр чіпляє собі на руку пластинку з радіоактивного барію й кожного дня спостерігає за його дією. Відразу — почервоніння, потім — маленька виразка, рана, яка з кожним днем стає все глибшою та ширшою. Вона тижнями не загоюється. Те саме відбувається з нашими руками, коли ми маємо справу з особливо активними речовинами: днями буває так болять пальці, що не можна нічого тримати в руці. Шкіра стає грубою та вкривається зморшками. Лабораторні тварини часто вмирають.

— А вам не спадало на думку, що радій може бути небезпечним? Що, можливо, треба було б дотримуватись якихось запобіжних заходів? Ви торкаєтесь щодня радіоактивних речовин, п'єте чай з піал, в яких робите досліди, вдихаєте радон. Я й сумніву не маю, що почували ви себе погано...

— Про це ніхто не дбав! Ми працювали — і все тут. Втомлювались, бо багато працювали...

— А так звані «ревматичні» болі, через які ви не можете спати? А втрата свідомості? Погіршення зору...

— Не кажи про це...

— Чому?

— Не кажи й годі!

Нобелівська премія змінює наше життя. Щодня до нас приходять журналісти, записують усе, що відбувається, і що ми говоримо. А потім публікують свої безглузді статті, все перекручуючи. Ніби я говорила про дива, які може творити радій: лікувати сухоти, сліпоту, або освітлювати вулиці, обігрівати будинки. Про няккання нашої кішки теж згадується в статтях! Щодня надходять десятки листів з усього світу. З безглуздими пропозиціями, від яких ми, звісно, відмовляємось. Не хочемо ми ні банкету на нашу честь, ні подорожі по Америці, ні відвідин автомобільного салону чи показу мод, ні того, щоб моїм іменем назвали чергові кінські змаган-

Подружжя Кюрі

Вони стають такими відомими, що їх портрети друкують навіть такі популярні часописи, як «Венети фейр».

ня, ні фотографії нас двох поруч з грамом бромистого радію, яку часопис «Матен» виставив у прихожій своєї редакції й тисячі цікавих вишиковуються в чергу, аби на неї подивитись. Ми не можемо більше працювати! В нас відібрали наш спокій, нашу близькість... Якби хоч нам виділили справжню лабораторію!

В той час я втрачаю дитину... дівчинку, яка народжується здоровою, але недоношеною, і не виживає. Я звинувачую себе в цьому: я не змогла відмовитись від досліджень, надто виснажливою була праця, не можу собі цього пробачити. Це — жахливий час. На щастя, наступного року, 1904-го, народжується Ев.

— Однак, Нобелівська премія — велике досягнення! Весь світ визнає цінність вашої роботи. Хіба не цього ви прагнули? Хтозна, чи вдасться мені коли-небудь зробити щось розумне... мабуть і далі крутитимусь навколо суті, а результатів досягатимуть інші.

— Не впадай у відчай, Ірен, ви маєте продовжувати свої досліді з алюмінієм і бором, я переконана, що це — правильний шлях...

— ...якщо ти так кажеш...

— Щоб мати трохи спокою, ми часто їздимо за місто. Так було й на Великдень у квітні 1906 року, в переддень трагедії, яка переверне моє життя...

— ...наше життя...

— Погода чудова. Ми, нарешті, вирвались з паризького хаосу. Лише ми вчотирьох. Ев ще маленька, їй 16 місяців, і я з гордістю дивлюсь, як вона перебирає ніжками по лугах. Ти полюєш на метеликів. П'єр, який дуже страждав від ревматичних болів, почуває себе краще. Ми щасливі. На жаль, він має повернутись у Париж. Ми втрьох можемо ще трохи затриматися. Для вас, дітей, так корисно подихати свіжим замиським повітрям. Перед від'їздом, не знаю чому, П'єр мені каже: «Марі,

життя з тобою було чудове...» Два дні по тому ми також повертаємось. Погода зіпсувалась, похолоднішало, і нам нема чого більше робити за містом. В день повернення я та твій батько йдемо на вечірку науковців і проводимо мало часу разом. Вранці 19 квітня ми ледве встигаємо попрощатись, увечері ми ж все одно побачимось, тож в нас буде час побалакати про все... Однак, після лабораторії та лекцій у жіночій школі Севр, я приходжу додому й зустрічаю там декана фізичного факультету й друга Жана Перена. Вони бліді. Хтось з них каже: «Він помер». Чи доходять до мене ці слова? П'єр помер, людина, яка так весело зі мною попрощалась сьогодні вранці, людина, яку я хотіла обійняти сьогодні увечері, його я побачу мертвим. Смерть — це назавжди. Нещасний випадок. Його голова — саме голова — розчавлена колесами шеститонної карети. Його більше нема. Я повторюю ім'я: «П'єр, П'єр, П'єр», — але ніщо вже не може повернути його, він пішов, полишивши мене в самоті й відчаї.

— Ти відсилаєш мене до друзів зі словами: «Татові потрібен відпочинок, в нього болить голова...». Не даєш мені побути навіть на похороні.

— Не бажаю, щоб труна була закрита жакливим чорним простирадлом. Я покриваю її квітами й сідаю поруч... Труну закривають, і я його більше не бачу. Мій П'єр, я б хотіла тобі сказати, що рокитник уже розцвів, гліцинія, глід та іриси починають розцвітати — це б йому сподобалось.

— Я також страждаю, я обожнювала тата, і вже досить доросла, щоб зрозуміти, що трапилось. Ев продовжує тупцювати й грати вдома. Вона лише трохи здивована похмурою атмосферою. Ев нестерпна... А ти ніби раптово змінилась: бліда й відсутня, ніби померла разом з ним...

*Марі, життя з
тобою було чудове...*

«Життя треба перетворити на мрію, а мрію втілити в дійсність».

— Тоді я починаю свій щоденник — єдиний особистий щоденник у своєму житті... я мушу продовжувати спілкуватись з ним, якимось чином. *Мій П'єр, я переживаю смертельні часи. Мені віддали речі, які були при тобі: ручка, гаманець, нотатки, ключі, годинник... що не зупинився, коли той жахливий удар розтрощив твою бідну голову! Ось і знову я хочу вити, як дика тварина...*

— Саме тоді я вирішую стати науковцем, я хочу продовжити його роботу, хочу бути з тобою поруч, і це мені здається — єдиний спосіб звернути на себе твою увагу. Мені 9 років.

— *...Я сплячу одяг, в який ти був одягнений. Спершу ріжу його ножицями... і кидаю в вогонь шматки тканини, забризкані кров'ю та мозком... В мене нема сил навіть заподіяти собі смерть... Хочу тобі сказати, що мені надали твою посаду, і деякі ідіоти навіть привітали мене з цим. Проводжу всі дні в лабораторії. Не уявляю, що може повернути мені особисту радість, крім наукової праці, а, можливо, й це не допоможе, бо, якби щось у мене вийшло, я б не витерпіла думки, що ти вже про це нічого не дізнаєшся... Я знову працюю сама...*

— ...доти, поки я не займаю місце батька поруч з тобою.

